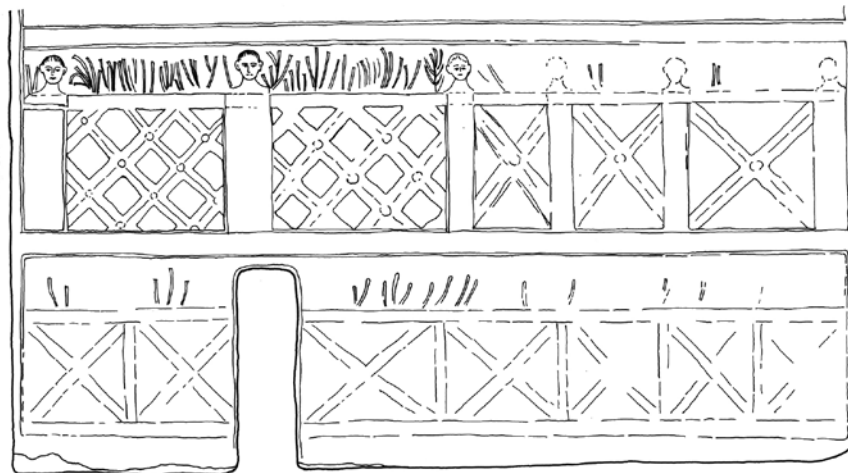

ВИЗАНТИЈА КРОЗ
ВРЕМЕ И ПРОСТОР

BYZANTIUM ACROSS
TIME AND SPACE

„Наша средњовековна уметност је у тесној вези са Византијском и оно што се у свету буде мислило о Византијским уметницима мислиће се и о нашим“.

Милан Кашанин

Прошло је петнаест година од када су се први пут у Нишу окупили истакнути истраживачи са идејом да се новооснован научни скуп „Ниш и Византија“ профилише као један од угледних светских традиционалних скупова византолога. Ове године, обележавајући овај мали јубилеј, можемо рећи да смо успели. „Ниш и Византија“ је уврштен у невелику скупину угледних међународних научних скупова византолога, а град Ниш је препознатљив као родни град цара Константина Великог и познат као место изучавања и значајни центар византијске цивилизације, културе, уметности и духовности. Међународни симпозијум „Ниш и Византија“ је високо рангиран у научном свету, али и посебно уважен међу грађанима Ниша, тако да је постао препознатљив знак, или како би се данас рекло, препознатљив бренд града Ниша.

„Our medieval art is closely related to the Byzantine art and how Byzantine artists are considered in the world, the same way our artists will be considered „

Milan Kašanin

It has been 15 years since the first time prominent researchers gathered together in Niš with the idea of a newly established scientific symposium «Niš and Byzantium» to be profiled as one of the world's eminent traditional meetings of Byzantologists. This year, marking this small jubilee, we can say that we have succeeded. «Niš and Byzantium» has been listed among prominent international scientific conferences and the city of Niš has been known as the birthplace of Emperor Constantine the Great and an important center and place of study of Byzantine civilization, culture, art and spirituality. International symposium «Niš and Byzantium» has been highly ranked within the scientific circles and also particularly of note among the citizens of Niš; it became a sort of recognizable brand of the city of Niš.

Over these fifteen years of its lasting, around 600 prominent researchers and scientists (of which

Сл. 1 Презентациони постер симпозијума „Ниш и Византија“ на конгресу византолога
Fig. 1 Presentation poster “Niš and Byzantium“

За петнаест година постојања симпозијума „Ниш и Византија“ своје реферате излагало је око 600 истакнутих истраживача и научника из преко 20 земаља, од којих 10 академика. После сваког скупа штампа се зборник радова и као саставни део зборника његова електронска верзија (CD), која се поставља на сајт симпозијума (<http://www.nisandbyzantium.org.rs>) у оквиру званичне презентације града Ниша. Зборник радова се промовише следеће године на отварању симпозијума. У континуитету је штампано 14 бројева док је бр. 15 у припреми. У просеку сваки број има између 500 и 600 страна. Уз годишњицу Миланског едикта, 2013. године штампано је посебно издање „Ниш и хришћанско наслеђе“. Укупно око 9000 страница нових знања и открића из историје, историје уметности, археологије,

10 are academicians) from over 20 countries, presented their work papers. Each symposium is followed by printed collection of works as a part of the proceedings in electronic version (CD), which also can be found on the website www.nisandbyzantium.org.rs within the the official internet presentation of the City of Niš. The Proceedings is always promoted at the opening of the next year symposium. 14 volumes has been printed in continuity so far, while Proceedings Vol. 15 is in preparation. Each volume is between 500 and 600 pages. For the occasion of marking the 1700th anniversary of the Edict of Milan, in 2013 a special edition «Niš and Christian heritage» was published. A total of about 9,000 pages of new knowledge and discoveries in history, art history, archeology, architecture, theology, cultural heritage protection.

Сл. 2 Свечано отварање симпозијума, Његово Преосвештенство Епископ Господин Теодосије

Fig. 2 Opening ceremony of the symposium, Bishop Teodosije

архитектуре, теологије, заштите културног наслеђа. Нема озбиљног истраживача који у свом раду не користи зборнике „Ниш и Византија“, а тако ће бити још много деценија после нас.

Жеља организатора је да допринесе расветљавању византијске прошлости, као и њен одјек на потоње духовно, културно и уметничко стваралаштво Ниша, Балкана и Европе. Задатак симпозијума је да скрене пажњу европске научне јавности на значај родног града Константина Великог за свеколики хришћански свет и укаже на утицаје византијског света на савремену Европу. Захваљујући научним аргументима изложеним на симпозијуму „Ниш и Византија“ неспоразуми, неразумевања и

There is no serious researcher who does not use this literature and so will be even many decades after us.

The wish of the organizers is to contribute to a better understanding of the Byzantine past of Niš, as well as its reverberation to the later spiritual, cultural and artistic creative endeavors in Niš, the Balkans and Europe. The task of the Symposium is to divert the attention of the European scholarly public to the significance of Niš for the entire Christian world and to point out the effects of the Byzantine culture on the modern Europe. The misunderstandings, lack of comprehension and old delusions related to Byzantium shall fall into oblivion due to scientific argumentation. Cultural convergence leads to a national

Сл. 3 Отварање симпозијума, др Вујадин Иванишевић
Fig. 3 Opening of the symposium, dr. Vujadin Ivanisević

старе заблуде о Византији одлазе у заборав. Културно зближавање води до националног уједињења, до давно заборављеног сна РOMEЈА о јединству Царства.

Значајну тековину нишког скупа византолога, уз видљиве научне резултате, представља популаризација византологије као науке, афирмисање града Ниша, успостављена сарадње између колега, нова познанства, размена знања и искуства. Велики број младих истраживача овде је први пут, уз видљиву трему, представило своја открића. Данас су неки одавно доктори наука, а они други, постали су академици. За ово време најбољи су нас напустили оставивши иза себе дела која су неосетљива на време. Први нас је напустио академик Дејан Медаковић, затим проф. др Александар Јовановић, проф. др Радован Биговић, др Слободан Милеуснић, проф. др Миодраг Јовановић и др Цоне Дражева.

Тема научног скупа је и Ниш и Византија, уз подсећање на одређену личност или значајан догађај. Прво окупљање византолога у Нишу, 2002. године, са поднасловом „*Ниш и Византијска уметност*“ отворио тада председник САНУ академик Дејан

consolidation, to the long-forgotten Byzantine dream about the unity of the Empire.

A significant achievement of this symposium with apparent scientific results represents popularization of Byzantology as a science, affirmation of the city of Niš, established cooperation between colleagues, new contacts, professional relations, exchange of knowledge and experience. A large number of young researchers presented their findings for the first time, with visible nervousness, right here in Niš. Nowadays, some of them has long PhDs and those others have become academicians. Over these years the best people we had, unfortunately, left us, passed away, leaving behind the work facts that are timeless. The first who left us was academician Dejan Medaković, and afterwards, unfortunately, prof. Aleksandar Jovanović, PhD, prof. Radovan Bigović, PhD, Dr. Slobodan Mileusnić, prof. Miodrag Jovanovic, PhD and Dr. Tzone Draževa.

The theme of this scientific meeting is both Niš and Byzantium, every year with recall of a particular person or a significant event. The first gathering of Byzantologists in Niš was held in 2002, with the symbolic

Медаковић. Следеће, 2003. године, истакнути истраживачи окупили су се око теме „Византијске основе савремене Европе“. Симпозиум је отворио министар културе републике Србије г. Бранислав Лечић. Године 2004, византолози су подсетили на најтрагичнији културолошки догађај у историји Европе на „800 година од пада Константинопоља“. Скуп је отворио др Радивоје Радић. Године 2005. симпозиум је био посвећен „У славу Габријела Мијеа“, а отворио га академик Цветан Грозданов. Следеће 2006. године, обележено је „1700 година од проглашења Константина за императора“. Сада, уз подршку Министарство образовања и вера Републике Грчке. Године 2007. научни скуп је својом темом подсетио јавност да је прошло „1760 година од смрти светог цара Константина Великог“, а отворила га је др Каролин Снајвли. 2008. године, знања учесника 7 скупа усмерена су „У славу св. цара Константина и царице Јелене“, а отворила га је академик Вера Битракова Грозданова. Осмо окупљање 2009. године било је у „Спомен академику Дејану Медаковићу“, а у знаку пригодних речи академика Динка Давидова. 2010. године са деветим укупљањем кренули смо „У сусрет обележавању годишњице Миланског едикта“, са уводним речима др Драгана Војводића. „Ниш – мученикополис и царски град“ је поднаслов десетог скупа 2011. године, отворен од стране аустријског академика Ренате Пилингер. Једанаесто окупљање 2012. године „Свети цар Константин и наслеђе Европе“, отворио је академик Љубомир Максимовић. Јубиларне 2013. године - „Constantine, in hoc signo vinces - 313 – 2013“, дванаести симпозијум је отворио академик

Сл. 4 Плакат за изложбу „После 15 година“ (Н. Ракоција, А. Цурк)
 Сл. 4 exhibition „Niš and Byzantium - 15 years later“ (N. Rakocija, A. Curk)

dedication subtitle “*Niš and Byzantine Art*”, opened by then president of SANU (Serbian Academy of Science and Art) academician Dejan Medaković. The next was in 2003 when prominent researchers gathered around the theme of “*Byzantine basics of modern Europe*”. The Symposium was opened by Minister of Culture at that time, Mr. Branislav Lečić. In 2004 the Byzantologists meeting in Niš was symbolically dedicated to the culturally most tragic event in the history of Europe - “*800 years from the fall of Constantinople*”. The meeting was opened by Dr. Radivoje Radić. In 2005 the symposium was dedicated “*To the glory of Gabriel Millet*” and was opened by academician Cvetan Grozdanov. In the following year, 2006, the theme was “*1700 years of the proclamation of the*

Сл. 5 др Франц Цурк,
Отварање изложбе „Ниш
и Византија – после 15.
година“

Fig. 5 Dr Franc Curk,
Opening of Exhibition „Niš
and Byzantium - 15 years
later“

Слободан Ђурчић. Године 2014, тринаесто окупљање „*Стефан Немања између истока и запада*“ отворио је др Срђан Пириватрић. 2015. године четрнаести скуп „*Градови и грађани византијског света*“ отворио је дописни члан САНУ проф. др Миодраг Марковић, док је 2016. године петнаесто окупљање са поднасловом „*Византија кроз време и простор*“, отворио дописни члан француске Академије наука и уметност др Вујадин Иванишевић.

Цивилизацијско, духовно и уметничко наслеђе Византије није хронолошки ни територијално ограничено, и као такво оно се може пратити кроз време и простор. Ово је основна карактеристика Византије чија се достигнућа протежу кроз време од IV века до данас, а распостире се на огромном простору које покрива најмање три континента. Византијско наслеђе чврсто је уграђено у темеље савремене европске цивилизације. Без Византинаца Европа не би била оно што јесте, хришћанска и светионик цивилизацијског напретка свеколиког човечанства које вековима води кроз време и простор. Ту посебно угледно место припада православним

Emperor Constantine“, with the support of Ministry for education and religion of the Republic of Greece.

In the year 2007 the public was reminded of “*1760 years since the death of St. Emperor Constantine the Great*” and the symposium was opened by Dr. Caroline Snively. In 2008 participants’ knowledge sets were directed “*In honor of St. Emperor Constantine and Empress Helena*” and the symposium was opened by Academician Vera Bitrakova Grozdanova. The 8th gathering of Byzantologists in 2009 was “*In the Memory of academician Dejan Medaković*”, marked with commemorative speech of the academician Dinko Davidov. In 2010 we started with the symbolic dedication “*Meeting the anniversary of the Edict of Milan*”, with the introductory words of Dr. Dragan Vojvodić. “*Niš – the martyriopolis and the imperial city*” was the subtitle of the 10th meeting in 2011, opened by Austrian academician Renate Pillinger.

In 2012, the 11th gathering “*St. Emperor Constantine and the heritage of Europe*” was opened by academician Ljubomir Maksimović. In the jubilee year 2013 - “*Constantine, in hoc signo vinces - 313-2013*” the symposium was

Сл. 6 Изложба „Ниш и Византија – после 15. година“

Fig. 6 Exhibition „Niš and Byzantium - 15 years later“

Сл. 7 Издања симпозијума „Ниш и Византија“

Fig. 7 „Niš and Byzantium“ symposium editions

народима као чуварима, истрајним баштиницима и непосредним настављачима византијског наслеђа.

Данас ми тако видимо Византију, а њену уметност једну од највећих уметничких стваралаштва. То мислећа Европа све више прихвата. Није увек било тако.

Тек крајем XIX столећа поново ће интелектуална елита Европе показати интересовање за Византију. Научно-истраживачки радови првих византолога мењају слику о византији, споменимо неке од првих: Кондаков, Диле, Мије, Грабар, итд. Захваљујући њима јавност почиње да се упознаје са значајем византијског наслеђа. На том путу пресудну улогу су одиграли међународни конгреси византолога.

Први међународни конгрес византолога организован је на иницијативу румунског научника Николе Јорге 1924. године

opened by academician Slobodan Curčić. In 2014, “Stefan Nemanja between East and West” was opened by Dr. Srđan Pirivatrić. In 2015 - “Cities and citizens of the Byzantine world” was opened by a corresponding SANU member Miodrag Marković, PhD, while in 2016, the 15th reunion with the subtitle “Byzantium through time and space” was opened by a corresponding member of the French Academy of Sciences and Arts Dr. Vujadin Ivanisević.

Civilization, spiritual and art legacy of Byzantium is not chronologically nor territorially limited, and as such, it can be followed through time and space. This is the basic characteristic of the Byzantine Empire, whose accomplishments extend through time from the IV century to the present day, and is laid out on a vast area covering at least three continents. Byzantine heritage is firmly embedded in the foundations of modern European

Сл. 8 Отварање изложбе „Путокази“ Драгомира Тодоровића (Београд)
 Fig. 8 Opening of Exhibition „The Signposts“ by author Dragomir Todorović (Belgrade)

у Букурешту. Други конгрес византолога одржан је у Београду с пролећа 1927. године. Опет је Београд после 89. година, од 22. до 27. августа 2016. године, био домаћин византолозима из целог света, сада на 23. међународном конгресу византолога, под именом „Византија – свет промена“. Да се промени слика о Византији немали допринос дао је међународни симпозиум византолога „Ниш и Византија“, који већ 15. година окупља истакнуте познаваоце и Ниша и Византије из целог света. Зато је овогодишњем симпозијуму „Ниш и Византија“ припала изузетна част да буде представљен на великом међународном конгресу византолога у Београду.

Међународни научни углед симпозијума „Ниш и Византија“, били су добар разлог да у оквиру Међународног конгреса византолога у Београду буде представљен и нишки симпозијум византолога. Нишки симпозијум је представљен импозантним афирмативним постером (155x130см) који сликом и речима обавештава о значају и достигнућима међународног симпозијума „Ниш и Византија“, који се петнаест година у континуитету

civilization. Without Byzantines Europe would not be what it is, Christian, and a beacon of civilization progress of entire mankind that runs through time and space for centuries. Particularly prominent place there belongs to the Orthodox peoples as guardians, persistent heirs and direct successors of the Byzantine heritage.

Today we also see Byzantium and its art as one of the biggest artistic creativity. That is increasingly accepted by thinking Europe. But it was not always so. Only in the late XIX century intellectual elite of Europe will show again the interest for Byzantium. Scientific-research works of the first Byzantologists changed the picture of Byzantium. Here we mention some of the first Byzantologists: Kondakov, Dile, Millet, Grabar etc. Thanks to them, the public has got acquainted with the character of the Byzantine heritage. International congresses of Byzantologists have played a crucial role in that way. First international congress of Byzantologists was organized on the initiative of the Roman scientist Nikola Jorge in Bucharest in 1924. The second congress of Byzantologists was held in Belgrade in the spring of 1927. And again after 89 years, Belgrade hosted

Сл. 9 са отварања изложбе,
 Драгомир Тодоровић и др
 Јанис Сисиу (Касторија,
 Грчка)

Fig. 9 Dragomir Todorović
 and Dr. Janis Sisiou (Kastoria,
 Greece) at the exhibition opening

одржава захваљујући Граду Нишу, Епархији нишкој, Универзитету у Нишу и Нишком културном центру, а са благословом Патријарха српског Његове Светости Господина Иринеја. На сајму књига, као пратећој манифестацији конгреса византолога, Нишки културни центар је изложио зборнике радова „Ниш и Византија“.

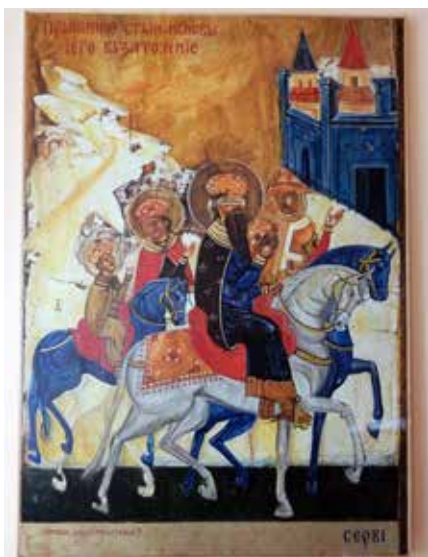
Уважено присуство нишког симпозијума на Међународном конгресу византолога је изузетна част и чврста потврда да је симпозијум „Ниш и Византија“ високо рангиран у научном свету, док је град Ниш у међународној јавности посебно уважен и препознатљив као центар изучавања византијске уметности, културе, цивилизације и духовности. Тиме је град Ниш много добио на свом угледу и значају.

Византологија као наука је живи организам. Достигнућа византологије морају бити јасно изложена и сваком доступна. То је неопходно да би што боље схватили да смо део византијске историје и историје византијске уметности која још увек траје. Византинисти својим радом морају да привуку што веће интересовање за Византију, њену прошлост, културу,

Byzantologists from all around the world, from 22 to 27 August 2016, at the 23rd International Congress of Byzantine Studies, with the theme «Byzantium - the world of changes».

To change the image of the Byzantine Empire a considerable contribution was made also by International Symposium of Byzantologist «Niš and Byzantium», the symposium which exists already 15 years and brings together connoisseurs of both Niš and Byzantium from all over the world. Therefore, this year's symposium «Niš and Byzantium» was awarded a special honor to be presented at a major international congress of Byzantologists in Belgrade.

Scientific reputation of the symposium «Niš and Byzantium» was a good reason to make it be a part of the International Congress of Byzantologists and be presented in Belgrade. The imposing affirmative poster (155x130cm) in picture and words showed the importance and achievements of the international symposium «Niš and Byzantium» which is fifteen years continuously held thanks to the efforts of the City of Niš, Niš

Сл. 10 изложба „Путокази“, аутор Драгомир Тодоровић
Fig. 10 Exhibition „The Signposts“, by Dragomir Todorovic

уметност, духовност, као и да што боље сагледају њен утицај на народе кроз време и простор. Велика је истина да се „византијска уметност не открива само посматрањем, у њу се треба удубити, са њом треба саосећајати до сажимања, њу треба пронаћи у самом себи“.

Свако окупљање византолога у Нишу одржава се са благословом Патријарха српског Господина Иринеја, па је тако било и ове године захваљујући Преосвећеном Епископу Господину Теодосију. Учеснике скупа, после уводне речи др Мише Ракоције, поздравили су градоначелник др Зоран Перишић и проректор др Ненад Павловић. Симпозијум је отворио дописни члан француске Академије науке и уметности др Вујадин Иванишевић. Зборник радова Ниш и Византија бр. XIV представио је др Бранислав Цветковић. Нашем

Orthodox Eparchy, University of Niš and Niš Cultural Center, with the blessing of His Holiness Serbian Patriarch Irinej.

At the Book Fair, as the accompanying event of the congress of Byzantologists, Niš Cultural Centre presented the Preceedings of „Niš and Byzantium“.

Distinguished presence of Niš symposium at the International Congress of Byzantologists was a great honor and a firm confirmation of its high rank within the scientific world, while the city of Niš gained special respect and recognition as a center of study of Byzantine art, culture, civilization and spirituality. The city of Niš got a lot on its reputation and significance by that.

Byzantology as a science is a living organism. Its achievements have to be clearly presented and available to everyone. This is necessary in order to better understand that we are part of Byzantine history and the history of Byzantine art which is still ongoing. Byzantologists' work has to attract more interest in Byzantium, its history, culture, art, spirituality and to perceive better its effect on peoples through time and space. The great truth is that «Byzantine art cannot be revealed only by observing it; it is necessary to look deep into it, to empathize with it to interweave, it is needed to find it in yourself».

Every gathering of Byzantinologists in Niš is traditionally held with the blessings of His Holiness Serbian Patriarch Irinej, so it was also this year thanks to the Bishop Teodosije who passed the blessing words of His Holiness. (Fig. 3) After the introduction word of dr Miša Rakocija, the participants were welcomed by Mayor of Niš Mr. Zoran Perišić, PhD and Niš University vice-rector Mr. Nenad Pavlović, PhD. The symposium was opened by a corresponding member

Сл. 11 изложба
„Путокази“,
аутор Драгомир
Тодоровић
Fig. 11 Exhibition
„The Signposts“, by
Dragomir Todorovic

јубилеју присуствовали су и гости из Грче испред којих се присутника обратио протопрезвитер-ставрофор проф. Ермолај Масарас из Патре, указавши на значај и важност очувања оваквог научног скупа који сваке године окупуља добре познаваоце Византије.

Поводом јубилеја др Франц Цурк је отворено изложбу „*Ниш и Византија – после 15. година*“, чији су аутори арх. Надежда Ракоција и Ана Цурк. Петнаест плаката води нас кроз историју симпозијума „Ниш и Византија“, виђена очима фотографа и сагледана кроз перо новинара.

Посебну радост за очи и душу приреди је виши стручни саветник института за историју уметности Драгомир Тодоровић (Београд) изложбом „Путокази“ коју је отворио др Јанис Сисиу (Касторија, Грчка). Пред нашим очима поново су васкрсле фреске са представама знаменитих светитеља и српских царева, старе повеље, илуминирани рукописи, светогорски пејзажи, знаменити истраживачи, али и славни песник Милутин Бојић као заборављени нишки крајпуташ. Свечаност отварање јубиларног петнаестог симпозијума „Ниш и Византија“ улепшала је мушка вокална певачка група „Константин“. То је била прилика да се вокалној групи „Константин“ уз захвалност

of the French Academy of Sciences and Arts Dr. Vujadin Ivanisević The Proceedings of Niš and Byzantium XIV was presented by Dr. Branislav Cvetković. Our jubilee was attended also by guests from Greece and on their behalf the meeting was addressed by father Ermolaj Masaras from Patra, who pointed out the significance and the importance of preserving this scientific meeting which gathers together good connoisseurs of Byzantium.

On the occasion of this jubilee Dr. Franc Curk opened the exhibition «*Niš and Byzantium - 15 years later*», by the authors, young architects Nadežda Rakocija and Ana Curk. Fifteen posters have taken us through the history of the symposium «Niš and Byzantium», seen through the eyes of photographers and journalists point of view. A special delight for eyes and soul was the exhibition «The Signposts» by Dragan Todorović (Belgrade), senior adviser at the Institute of Art History. The exhibition was opened by Dr. Janis Sisiou (Kastoria, Greece). In front of our eyes frescoes with figures of saints and famous Serbian emperors resurrected again as well as old letters, illuminated manuscripts, Holy Mountain landscapes, famous explorers, but also a famous poet Milutin Bojić as a forgotten Niš observer.

The opening ceremony of the fifteenth symposium «Niš and Byzantium» was magnified by the

Сл. 12 Учесници симпозијума
Fig. 12 Participants of the symposium

пклони прикладна слика чији је аутор Драгомир Тодоровић и књига „Константинов град старохришћански Ниш“ аутора Мише Ракоција.

Радост обележавања овог малог јубилеја са нама је поделило 33 учесника и то из: САД, Црне Горе, Грчке, Крима, Пољске, Немачке, Шпаније, Турске, Бугарске, Македоније, Русије, Мађарске, Италије, Француске и Србије. По устаљеном обичају симпозијума „Ниш и Византија“ завршен је свечаним пријемом у председништву града, где су у присуству медија учесници изнели своје мишљење о значају конгреса и указали на његов међународни углед. На самом крају уприличен је обилазак спомничког наслеђа града Ниша.

др Миша Ракоција

performance of male vocal group «Constantine». It was an opportunity to award this vocal group an appropriate gift painting by the author Dragomir Todorovic, and the book «Constantine's city – Old Christian Niš» by Miša Rakocija.

Together with us, 33 participants and from the United States, Montenegro, Greece, Crimea, Poland, Germany, Spain, Turkey, Bulgaria, Macedonia, Russia, Hungary, Italy, France and Serbia shared the joy of this small jubilee celebration. Following the established tradition, the symposium «Niš and Byzantium» XV ended with the reception at the Niš City Hall, where participants evaluated the meeting, expressed their opinions about the symposium and emphasized its international reputation in the presence of media. At the very end, there was a tour of cultural and monumental heritage of the city of Niš.

dr Miša Rakocija